

НОВИ КНИГИ

СОЦИАЛИЗАЦИЯТА НА ФОТОГРАФСКИЯ ОБРАЗ В КНИГАТА НА АНТОАН БОЖИНОВ „ФОТОГРАФСКИЯТ ОБРАЗ В КОМУНИКАЦИОНЕН КОНТЕКСТ“

ВЕСЕЛИНА ВЪЛКАНОВА

Излезе от печат книгата на Антоан Божинов „Фотографският образ в комуникационен контекст“. Заглавието подсказва проблемната област на монографията, а именно приемането и утвърждаването на новата медия в публичното пространство. Изобретението за създаване на изображения преди по-малко от 200 години дава реална възможност да се разгледа стъпка по стъпка процесът на адаптиране на новото техническо средство към нагласите на обществото. Както обикновено се случва с научните открития, те излизат извън рамките на предварителните очаквания. Антоан Божинов детайлно проследява различните приложни полета, които покриват техническите картини, с богат емпиричен материал – 235 илюстрации.

Изследването се разполага на границата между информационните и социалните науки, но поради спецификата на темата за анализите са привлечени и теоретични инструменти от изкуствознанието, история и теория на фотографията, художествена критика, социална психология, използван е херменевтичен подход в диахронен план. Така текстът може да бъде по-общо позициониран в областта на културологичното търсене.

След като представя утилитарните приложения на фотографията в естествените науки, които се налагат бързо и безпроблемно, авторът търси зависимостите на новия метод от изобразителната традиция, технологичните нововъведения, общественно-политическите и културните процеси в модерния свят и не на последно място от субективния фактор, знаковите личности в историята на фотографията, които имат структуроопределяща роля за създаването и изграждането на спецификите на фотографския език. Обърнато е специално внимание на пътя на развитие на образната журналистика.

Монографията включва текстове, представящи естествено получили се направления в историята на фотографията, придобили отчетлива форма и стилкови характеристики като „фотография на улицата“ (няма аналог в традиционните изобразителни способности) и „социална фотография“ като част от по-обширното поле на документалната фотография (също без аналог в изобразителното изкуство). Откроява масовото разпространение на ателиерната и екстериорна снимка за спомен като най-широка база за социализиране на фотографския образ и формирането на „норма“ за неговото възприемане. Изследва динамичното напрежение, привличане и отблъскване между зараждащото се фотоизкуство и установените канони в класическите изобразителни методи. Проследява технологиите, които неусетно инфилтрират фотографския образ в публичното пространство, като литографията и пощенските картички. Параграфът „Изкуство ли е фотографията“ може да се разглежда по-скоро като отглас, ехо от спор, възникнал още с появата на феномена и стремеж да се проследят неговите акценти в различни исторически периоди, отколкото като опит да се даде еднозначен отговор на въпроса.

В книгата се отбелязва началото и развитието на фотолюбителството като важен етап от навлизането на фотографията в бита на хората в края на XIX и през XX век. Следващ съществен момент е заявеният избор на творците от авангарда (породил се като спонтанна реакция срещу ужасите на Първата световна война) към фотографския образи приемането му в семейството на новото революционно изобразително изкуство, отричащо установените стойности на „стария свят“. Подчертано е бързото въвличане на техническите медии като пропаганден инструмент от зараждащите се в пепелта на революциите тоталитарни режими в Европа.

Още една линия, по която е проследена фотографската рефлексия на различни културни и обществено-политически реалии, е жанрът голо тяло, чиито корени в пластичните изкуства могат да се открият още в палеолита. Голотата във фотографията на XX век. придобива нови измерения, възплъщава идеите на последните научни открития и се проявява като хедонистичен акт и бунт както срещу класицистичната носталгия по антично изкуство, така и (по-късно) срещу втвърдения изобразителен канон в идеологизираното общество в Източна Европа след Втората световна война. Трябва да се отбележи, че този екскурс в лабиринта от различни направления неизменно търси и българския отклик на световните процеси, характеристиките на тукашния прочит на случващото се.

Изследване на фотографския резонанс на обществено-политическите процеси е и текстът, посветен на образа на другия в световната и българската практика. Тази посока, за разлика от дотук споменатите, няма обединяващи формални, стилистични и естетически характеристики. Отношението

към различните обаче е важен показател за типа общество. При плуралистичните формации различието е богатство, докато в пирамидалните различният е нежелан, а често и враг. По това колко е „шарен“ светът в архивните фотографски масиви на библиотеки и музеи може достатъчно точно да се определи какви са тенденциите в общественно-политическия живот на страната в различни исторически периоди. „Фотографията като тютюнев дим“ разглежда пушенето като форма на социален контакт, но и обвива обектите си в мистика и ритуалност, търсейки техните рефлексии в цялостния културен контекст на времето.

Книгата представя някои от съществените моменти в социализирането на фотографския образ и на базата на натрупаната емпирика преминава към обобщения и класификации на видовото му разнообразие. За доизясняване на общата картина помага проведената анкета за предпочитанията към различни видове фотография със студентите във фотографските дисциплини, преподавани от автора във ФЖМК на СУ „Св. Климент Охридски“. Резултатите на анкетата показват напрежението между образната лексика, изградена в исторически план, и тази, която се налага в социалните мрежи. Изпъква зависимостта на новите образни фигури от „програмата“, която управлява виртуалното пространство, подчинено на законите на маркетинга, което довежда до обедняване на изобразителното разнообразие и втвърдяване на формата, близки до тези в идеологизираното общество.

В своя край изследването се насочва към подвижността на границите на позволеното. Пределът, който не трябва да се прекрива, е един от болезнените въпроси пред човека зад камерата. „Приемливото“ във времев и в социален контекст със сигурност много се е променило и неща, които днес гледаме едва ли не равнодушно, преди 50 години сигурно са хвърляли хората в ужас. И тук снимките от вьетнамската война са само един от многобройните примери.

Историята, която разказва настоящата книга, е история на постепенното лъкатушно, противоречиво обрастване на физико-химико-електрическата природа на фотографията с култура. На бавното ѝ нарастване откъм лексика, метафори и вътрешни препратки, усложняване на изказа и претопяване на авторския в мета-текст (от образи). На еволюцията на естетическите откровения, на пластическите бунтове във все по-мощни визуални реплики към несъвършенствата на обществената тъкан. И ако има някаква закономерност, която да демонстрира връзката между типологията на общественото устройство с тази на фотографската образност, то това е противопоставянето на идеологизирания, пирамидален обществен ред с плуралистичния либерален и тяхното отражение в опозицията между тоталитарния шаблон и безкрайното разнообразие на пластични и естетически подходи.

Пред читателите е една смела книга, която с щрихи или с плътни образи се опитва да обхване чудния феномен фотография. Именно със своята отвореност тя не само се нарежда сред сериозната литература върху спецификата на фотографския образ, но представлява ценна придобивка към обучителните средства на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Факултета по журналистика и масова комуникация и катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“. Книгата ще бъде от полза и за другите учебни заведения, включили в програмите си фотографски дисциплини.

БОЖИНОВ, Антоан. Фотографският образ в комуникационен контекст. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2022, 320 с. ISBN 978-954-07-5454-3